

Kavganın yerine düşünce

Mustafa Akyol Radikal

February 3, 2006

Tüm Müslümanların, modern dünyanın başarılı olmuş araç ve sistemleriyle kavga etmek yerine, onları kendi ahlaki ilke ve amaçlarına göre nasıl değerlendirebileceklerini düşünmeleri gerekiyor.

Son aylarda gündeme gelen, önceki hafta da Ali Kırca'nın 'Siyaset Meydanı'nda tartışılan bir soru var: Kapitalizm İslam ile bağdaşır mı?

Aslında pek yeni olmayan bu tartışmanın Türk kamuoyunun dikkatini çekmesinde, kısa adı ESI olan 'European Stability Initiative' isimli Avrupalı düşünce kuruluşunun Kayseri'deki 'İslami Kapitalizm' hakkında geçen eylülde yayımladığı bir raporun etkisi var. ESI, Kayseri'de müthiş bir ekonomik başarı gösteren sanayici ve işadamlarının çoğunun dindar olduğuna işaret etmiş ve bundan hareketle ünlü sosyolog Max Weber'e atıfta bulunmuş-tu. Weber, bilindiği gibi, 'Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhunu' adlı eserinde, Avrupa'da kapitalizmin gelişmesinde Kalvinist Protestanların çalışkan ve tutumlu ahlakının önemli bir rol oynadığını anlatır.

İşin içine Weber, Kalvinizm gibi Batılı kavramlar girince, bir de bazı yorumcular, "Bu, İslam'ın elini dünya işlerinden çekirme projesidir" gibi komplo kokan laflar edince, bazı Müslümanlar tepki gösterdiler. 'Siyaset Meydanı'nda söz alan ilahiyatçılar da bu tepkiyi paylaştılar, hatta 'Kapitalizm İslam'a aykırıdır' diye kestirip attılar. Oysa durum hiç de öyle olmayabilir. Bunu görmek içinse, bazı kişileri sorgulamak gerek.

Kapitalizm nedir?

İlk sorgulanması gereken, 'kapitalizm' denince ne anladığımız. Bu kavram Türkiye'de çoğu insanın aklına, işçilerini aç karnına çalıştırırken ellerini ovuştura ovuştura para sayan zalim ve sahtekâr patron imajları getirir. Yılmaz Güney filmlerinden 'Olacak O Kadar Televizyonu'na dek boy gösteren bir temadır bu. Gözünü para hırslı bürümüş, ilkesiz ve namussuz adamlardır kapitalistler...

Oysa bu karikatür, kapitalizmin doğru bir tanımı değildir. Kapitalizm, özetle, devletin yerine bireyin girişimci olduğu bir ekonomik sistem modelidir. Sermaye birikimi oluşturan bu girişimciler, şirketler ve fabrikalar açıp istihdam yaratır ve elbette ki 'patron' olmuş olurlar. Ama 'zalim patron' olmaları gerekmez; aksine çalıştırdıkları insanlara haklarını veren dürüst insanlar da olabilirler. Hatta kazançlarının bir kısmını idealist bir biçimde toplum yararına da harcayabilirler.

Zaten kapitalizmin teorik savunucuları da, böyle bir 'kapitalist ahlak' öngörmüşlerdir. Ünlü İngiliz iktisatçı Adam Smith'in çok anılan 'Milletlerin Zenginliği' kitabından başka 'Ahlaki Duyguların Teorisi' adlı bir kitabı da vardır ve orada kapitalist ekonomiyi ve bireysel özgürlüğü etik bir zemine oturtur.

Peygamber de tüccardı

Günümüzde ABD'nin önde gelen Katolik ilahiyatçılarından biri olan Michael Novak da, 'Demokratik Kapitalizm'in Ruhunu' adlı eserinde aynı mesajı verir: Kapitalizm zenginlik üretmekte en başarılı yöntemdir ve dinlerin öğrettiği hayırseverlik ilkesiyle desteklendiğinde, bir toplum için en sağlıklı sosyoekonomik sistemi oluşturur.

Denebilir ki, 'kapitalizm Hıristiyanlık'la uyumuş olabilir, ama İslam'a uymaz.'

Oysa tam aksine, İslam'ın kapitalizme Hıristiyanlık'tan daha bile açık olduğunu savunmak mümkündür. İncil'de fakirlik övülmesine rağmen, Kuran'da 'mülk' olumlu bir kavramdır. Hz. Muhammed, hayatının büyük bölümünde ticaretle ilgilenmiştir ve hatta 'Rızıkın 10'da dokuzu ticarettedir' dediği rivayet edilir. Zaten İslam dünyasının Ortaçağ'daki görkemli yükselişinde de, dünya ticaret yollarının merkezinde yer alması ve Müslüman tüccarların bu konumu çok iyi değerlendirmesinin rolü büyüktür.

Ama elbette kapitalizm yalnızca ticaretten ibaret değildir ve asıl belirleyici karakteri 'sermaye birikimi' ve 'ekonomik eşitliksizlik'tir. Kapitalizme karşı çıkan Müslüman teolog ve entelektüeller de işte bu noktaya işaret ediyor ve Kuran'da sosyal adalete yapılan vurgunun kapitalizmle çeliştiğini düşünüyorlar.

Oysa böyle bir çelişki yoktur, çünkü Kuran'ın sosyal adalet kavramı, toplum içinde bulunan zenginlerin, kendi istek ve rızalarıyla yoksul kişilere yardım etmeleri üzerine kuruludur. Özel mülkiyet ve veraset pek çok ayyette güvence altına alındığına göre, hiç kimsenin malına zorla el konulamaz.

Zekât ve sadakalar da, zorla alınan değil, gönüllü olarak verilen bağışlardır. Bir başka deyişle Kuran; fakirlerin 'devrim' yapmasından veya malların 'kollektivizasyonundan' değil, kapital sahiplerinin ahlaki ve merhametli davranmasından söz etmektedir.

İşte bu nedendir ki, İslam asıl sosyalizmle bağdaşmaz: Sosyalizmde özel mülkiyet yerine devlet mülkiyeti vardır ve 'sınıfsız toplum' hedeflenir. Eğer toplum 'sınıfsız' ise kim kime zekât verecek, hayırseverliğin ne anlamı kalacaktır ki?

Zaten sosyalizm felsefi açıdan da İslam'a uymaz. Sosyalizm, seküler bir araç olan 'devlet'in eliyle 'yeryüzünde cennet' yaratmayı hedefler; oysa İslam'a göre

cennet burada değildir ve dünya eksikliklerle dolu bir 'sınav ortamı'dır. Sosyalizmin hemen her zaman felsefi materyalizmle el ele gelişmiş olması bir tesadüf değildir...

'Gâvur icadı' mı?

Tüm bunları aslında çok daha uzun makaleler ve hatta kitaplarla ele almak gerekiyor. Zaten bu konuda geniş bir literatür var. Bunlar, özetin özeti. Ancak şu kadarını söylemek lazım: 'Kapitalizm İslam'a aykırıdır' diyerek kestirip atan Müslümanlar, dikkat etmeliler: İslam

dünyasını, Batı'nın ilerlemesini sağlamış, başarı getirdiği aşikâr olan bir sosyoekonomik sistemden mahrum bırakma yolunda olmasınlar... Matbaaya, televizyona veya internete 'gâvur icadı' demek ne ise, kapitalizmi lanetlemek de o olabilir. Belki de Müslümanların modern dünyanın başarılı araç ve sistemleriyle kavga etmek yerine, onları kendi ahlaki ilke ve amaçlarına göre nasıl değerlendirebileceklerini düşünmeleri gerekiyor. İlim Çin'de bile olsa alınacak ise ekonomi neden Batı'dan alınmasın?